

# Jeg vet nå at hun kan tenke!

En ung mor fortalte oss en gang om da hun var høygravid med sitt andre barn. Hun beskrev en lørdagskveld da hun sammen med sin samboer og sin datter på to år med Down syndrom, satt i sofaen og tittet på barne-TV. Samboeren var, uten å generalisere, langtransportsjåfør og hadde opparbeidet seg en aldri så liten pondus. Toåringen satte seg på fanget til samboeren. Plutselig peker hun på babymagen til mor og deretter på magen til samboeren, hvorpå hun gjør tegnet for "baby". Det ble mye latter ut av episoden, men mor fortalte oss at det var akkurat i det øyeblikket, at det virkelig gikk opp for henne, at datteren kunne tenke

## TEGN TIL TALE

*- som hjelp i kommunikasjon og som redskap for å stimulere språkutvikling*

Tegn Til Tale (TTT) er et hjelpemiddel som kan brukes overfor mennesker som av ulike årsaker har problemer med å kommunisere med omverdenen, for eksempel barn med språk- og talevansker eller med nedsatt hørsel. Tegn Til Tale er et supplement og ikke et alternativ til talen der målet alltid vil være å utvikle talespråket. Dersom talen allikevel ikke utvikles som forventet, har man samtidig sikret barnet en alternativ kommunikasjonsform.

De som kjenner det spesialpedagogiske miljøet, vet at det å bruke Tegn Til Tale i arbeidet rundt barn med ulike språk- og innlæringsvansker, er et forholdsvis vanlig spesialpedagogisk tiltak. TTT er et tiltak det knyttes forventninger til, som noen er skeptiske til og som mange kanskje mangler kunnskaper om. Gjennom denne artikkelen ønsker vi derfor å formidle noe av det teoretiske grunnlaget og forskning om Tegn Til Tale. Samtidig vil vi synliggjøre erfaringer fra praksisfeltet.

## NY VITEN - GAMMEL PRAKSIS

Som tiltak for å fremme og støtte kommunikasjon og språkutvikling er bruk

av Tegn Til Tale forholdsvis nytt. I 1969 utviklet den danske audiologoped Marianne Bjerregård TTT gjennom å systematisere spesialskoleelevers innbyrdes kommunikasjon. Denne kommunikasjonen foregikk i hovedsak ved hjelp av gester og fakter. Gjennom arbeidet til Marianne Bjerregaard, Lars Nygaard og Niels Bentsen ble Tegn Til Tale gjort kjent i de nordiske fagmiljøer. I 1988 ble Niels Bentsen invitert til Alta for å holde kurs om TTT. Dette ble starten på vår egenutvikling og veiledning av fagpersoner og nettverk rundt barn med språk- og kommunikasjonsvansker.

## American Indian Hand Talk

Som nevnt er bruk av TTT en forholdsvis ny viten, men samtidig er den også del av en urgammel praksis. Mye av tankene og ideen bak bruk av tegnstøtte i kommunikasjon går så langt tilbake som teorien om landbrua fra Sibir over Beringstredet for omlag 15000 - 9000 år siden. I følge den amerikanske logoped Madge Skelly (1979) stammer de fleste av urbefolkningen i Nord- og Sør Amerika fra Sibir. De bredte seg ut over begge kontinentene og det utviklet seg hundrevis av ulike etniske grupper. De etniske gruppene eller stammene hadde helt forskjellig talespråk. For å kunne forstå hverandre utviklet de derfor et



**Gunn Irene Suhr**

er førskolelærer, audiopedagog og har videreutdanning innen tegnspråk. Hun er ansatt som rådgiver ved Statped Nord avd. Finnmark.



**Wenche Rognlid**

har master i spesialpedagogikk og er utdannet Marte Meo terapeut. Hun er ansatt som seniorrådgiver ved Statped Nord avd. Finnmark.

handtegnsystem basert på naturlige gester og miming, kalt American Indian Hand Talk.

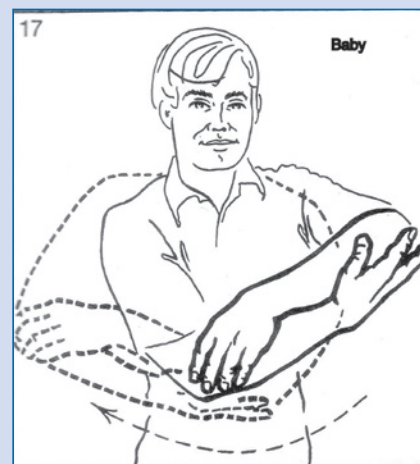


Fig. 1 Skelly, M. 1979

I følge Skelly er tegnene i American Indian Hand Talk så entydige at 90 % av tegnene kan gjenkjennes og forstås umiddelbart. Hun skriver at da Columbus oppdaget Amerika i 1492, var American Indian Hand Talk meget godt utviklet og utbredt over det amerikanske kontinentet. Oppdagelsesreisende og historikere fra 1600 tallet beskriver at de innfødte i Amerika var meget enkle å forstå, nettopp fordi de brukte et lett forståelig handtegnssystem basert på handling og funksjon. Med utgangspunkt i American Indian Hand Talk har Madge Skelly utviklet et tegnsystem for mennesker med store språkvansker, som for eksempel personer med afasi. Dette systemet har hun kalt Amer-Ind Gestural Code. Se illustrasjon figur 1.

### Tegn innenfor klostermurene

Fra 1100-tallet, da de første kvinneklostrene ble etablert og helt opp til våre dager, har det utviklet seg ulike tegnsystemer innenfor klostermurene. Tale ble regnet som forstyrrende og det utviklet seg derfor en stille kommunikasjon mellom nonnene ved bruk av tegn. Elin P. Løkken (2003) skriver i sin hovedfagsoppgave i sosialantropologi "Karameller for Kristus" at det i Cisterciencerklosteret i Iowa, USA, brukes om lag 200 vedtatte tegn.

I litteraturen beskriver blant andre Jan Guillou fenomenet fra det svenske klosterlivet i trilogien om Arn Magnusson (1998, 1999, 2000). Umberto Eco omtaler også bruken av tegn blant benedictinerbrødrene i sin berømte roman fra middelalderens Italia "Rosenes navn" (1986).

### Babytegn

På samme måte som barn forstår flere ord enn de kan si, kan barn også forstå tegn før de kan bruke dem. Den manuelle motorikken utvikles tidligere enn den oralmotoriske. Det kan bety at talens kompleksitet kan være med på å motivere barn til å bruke gester og naturlige tegn. Det vil gi dem muligheter til å bli forstått og komme videre i

kommunikasjonen uten å beherske det vanskelige talespråket.

I nyere tid er bruk av tegn til vanlige barn i spedbarnsalderen ikke uvanlig. Det finnes utallige kurs, litteratur og hjemmesider om emnet tilgjengelig på internett. Mest kjent i Norge er kanskje arbeidet til Linda P. Acredolo og Susan W. Goodwyn som er beskrevet i boken "Baby Tegn – tal med ditt barn før det kan tale" (1996). Fig. 2

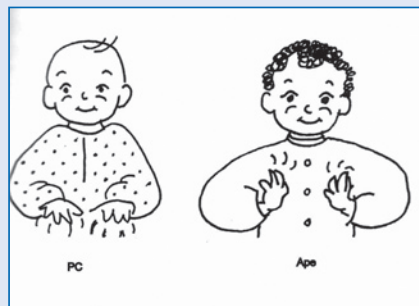


Fig. 2 Acredolo, P., Goodwyn, S. 1996

Også i Norge er det etter hvert blitt større aksept for å bruke tegn til vanlige barn og enkelte barnehager har nedfelt i sine årsplaner at de bruker Tegn Til Tale som hjelp i kommunikasjon og som redskap for å stimulere språkutvikling. I tillegg finnes en hel del informasjon på ulike nettsider som for eksempel [www://helsenett.no](http://www://helsenett.no) og [www://barnehage-forum.no](http://www://barnehage-forum.no).

### JEG BLIR TIL I SAMSPILL MED ANDRE

Vår holdning til arbeid med barn tar utgangspunkt i den humanistiske og den relasjonistiske tenkningen som har preget mye av spesialpedagogikken i de siste tretti årene, der hvert menneske anses å være et unikt og selvstendig tenkende individ som er i stand til å foreta egne valg. Og der utvikling og læring best skjer i en sosial sammenheng, i kommunikasjon og samhandling med andre mennesker.

I dette ligger det en overbevisning om, og en tro på at alle mennesker må gis alle muligheter til å kunne uttrykke tanker, behov og følelser og til å gjøre

seg forstått og til å kunne forstå andre. Kommunikasjon defineres ofte som en sosial interaksjon mellom to eller flere mennesker. En kommunikatív handling kan beskrives som en sender som formidler et budskap til en mottaker som tolker budskapet og gir et svar. Kommunikasjon kan være språklig og ikke-språklig. I ikke-språklig kommunikasjon benyttes gester, kroppsspråk, øyebevegelser, mimikk, handlinger eller objekter. For eksempel er kommunikasjonen mellom foreldre og barn i de første utviklingssår ofte sterkt preget av ikke-språklige komponenter.

Språk er et symbolsystem, et konvensjonelt system som er felles for alle, som for eksempel norsk talespråk eller norsk tegnspråk. Når språket utvikles blir det den viktigste kommunikasjonsformen. Barnet oppdager at ordene eller tegnene står i stedet for, og symboliserer objekter, hendelser, følelser og relasjoner. Den svenske professoren Iréne Johansson (2009) beskriver språk slik:

*"Språk er i seg selv ikke synlig. Det eksisterer kun i våre hjerner som lagret viten. Men det blir mulig å iakttå det ved hjelp av dets redskap – det blir mulig å høre det i talen og mulig å se det i tegn eller skrift."*

### Totalkommunikasjon

For oss faller det naturlig å forstå kommunikasjon som et vidt begrep der alle handlingsuttrykk kan oppfattes som kommunikasjon. Totalkommunikasjon er en filosofi og en grunnholdning til kommunikasjon (Hansen 1979). Denne holdningen innebærer at man ønsker å finne fram til alle mulig måter å kommunisere på. Begrepet kommunikasjon kommer fra det latinske ordet "communicare" og betyr å dele eller å gjøre felles. Her er det vanlig å ta i bruk flere uttrykksformer, som blikkontakt, kroppsspråk, berøring, gester, tegn, tale, skrift osv. Totalkommunikasjon gir utallige muligheter til å forstå hverandre og til å føre en vellykket dialog. Bruk av Tegn Til Tale fanger opp og rommer mange elementer i totalkommunikasjon.

Talespråk og tegnspråk er de språk vi må forholde oss til når vi bruker Tegn Til Tale. Her kan vi tenke oss en horisontal språklinje hvor vi plasserer talespråk i den ene enden og tegnspråk i den andre. Vi kan tenke oss to ytterpunkt; at talespråket kun består av lyd slik vi hører det på radio og tegnspråk bare av visuelle komponenter. Da finner vi Tegn Til Tale (TTT), Norsk med tegnstøtte (NMT) og Tegn som støtte for munnavlesning (TSS) et sted mellom de to ytterpunktene. Når vi beveger oss fra talespråket mot tegnspråket, blir kommunikasjonen mer visuell. Eksakt hvor en plasserer Tegn Til Tale på språklinjen avhenger av hvor mye tegn og visuell kommunikasjon som brukes. Vi har laget en illustrasjon (fig.3) for å synliggjøre dette.

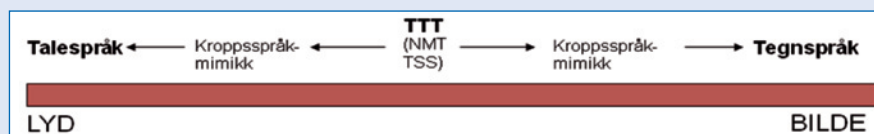


Fig.3 Språklinje

Norsk talespråk defineres som et nordisk språk som tilhører den germanske gruppen i den indoeuropeiske språkfamilien. Norsk talespråk er utviklet av og brukes blant hørende nordmenn.

Norsk tegnspråk eller døves tegnspråk er et eget språk som er naturlig utviklet blant døve nordmenn. Det er et rent visuelt språk der det ikke brukes stemme. Tegnspråk er helt forskjellig fra talespråket både i oppbygging og grammatikk.

Tegn som støtte for munnavlesning (TSS) er et begrep som i hovedsak brukes i forhold til voksne som har mistet hørselen.

Norsk med tegnstøtte (NMT) er en kommunikasjonsform basert på norsk talespråk, der tale ledsages av tegn. Tegnene lånes fra døves tegnspråk. Man kommuniserer med norsk talespråk sammen med kroppsspråk og mimikk, og bruker tegn på de mest meningsbærende ordene i setningen.

Tegn Til Tale (TTT) er en metode for å fremme og støtte kommunikasjon og språkutvikling. Talespråk og tegnspråk er språkene vi på en eller annen måte må forholde oss til ved bruk av tegn til tale. Man kommuniserer med tale sammen med kroppsspråk, mimikk og gester og bruker tegn på de mest meningsbærende ordene i setningen. Tegnene lånes fra tegnspråket, men er ikke nødvendigvis knyttet opp mot norsk tale. Et aktuelt eksempel er bruk av Tegn Til Tale til samisktalende personer. Samisk har ikke et eget tegnspråk og låner derfor tegn fra Norsk tegnspråk. Så sent som i 1995 utviklet Elfrid Boine det samiske enhandsalfabetet og i løpet av 2009 lanseres en samisk versjon av kommunikasjonsprogrammet Daglig Språk for Windows (DSW). I forbindelse med

oversetting og tilpassing av DSW til samisk, har Statped Nord avd. Finnmark i samarbeid med Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) og Møller kompetansesenter utviklet mange nye, kulturspesifikke tegn.

TTT, NMT og TSS oppfattes gjerne som parallelle begrep.

### Mange gode grunner til å bruke Tegn Til Tale

For å illustrere hvorfor vi bruker tegn og hvorfor det er bra for barnet, har vi hentet et eksempel fra Pat Le Prevost (1995) der hun beskriver en situasjon som skjer i mange familier. Foreldrene hjelper gjerne barnet sitt til å si "ha det" ved å ta barnets hand og vinke med den samtidig som man sier: "Ha det!" Dette skjer hver gang noen forlater rommet eller huset. Etter hvert vil barnet begynne å vinke uten hjelp og siden vil det si "ha det" samtidig som det vinker. Til slutt legger barnet bort tegnet og bruker kun talen. I denne sammenhengen blir

det aldri stilt spørsmål ved, om tegnet vil hemme talen, eller om det ser kunstig ut. Det faller oss derimot helt naturlig å hjelpe små barn til å forstå ordene ved å knytte gester til talen.

Med Tegn Til Tale legger en til rette for å gi barnet muligheter for å kommunisere og lære språk gjennom bruk av flere sanser. Barnet har allerede et kroppsspråk; Barnet peker, vinker, rekker fram hendene, gjør grimaser og har en rekke andre handlingsuttrykk som brukes bevisst for å oppnå noe, for eksempel sosial kontakt. TTT er logisk oppbygd og bygger videre på den kompetansen barnet og de voksne allerede har. Det handler om å bli bevisstgjort og å trene oss i å bruke kroppsspråk, mimikk, gester og naturlige tegn. De fleste av oss kan utføre og forstå flere hundre tegn, uten å være klar over det selv. Det handler om å ta i bruk naturlige tegn som en ressurs og en kunnskap vi allerede innehar. Naturlige tegn er ofte universelle og kan konstrueres spontant og umiddelbart forstås av andre. Mange av de naturlige tegnene er også vedtatte tegn som man finner i Døves tegnspråk.

Det er vanlig å gruppere naturlige tegn som funksjonstegn, omrissstegn, illustrerende tegn, påpekende tegn og mimiske tegn.

Funksjonstegn - viser hvordan ting blir brukt eller karakteristiske bevegelser i en handling som for eksempel å svømme, sykle, spise, kjøre bil etc. Omrissstegn - er bevegelser der man tegner omriss av en gjenstand som ball, sol, ansikt, briller etc. Illustrerende tegn - framhever karakteristika ved ting og gjengir en liten del av helheten. For eksempel tegnet for katt, telefon, elefant, elg, ku etc. Påpekende tegn - vil si at man peker på for eksempel kroppsdeler som øyne, nese, munn osv., personlige pronomen som jeg, du, han, henne osv., og stedsadverb som her, der, hit, dit osv. Mimiske tegn - er alminnelige gester, som å nikke, riste på hodet, vinke, trekke på skulderen, sperre opp øynene osv.

Tegn Til tale er som nevnt logisk oppbygd i den forstand at vi daglig bruker mimikk, kroppsspråk og naturlige tegn uten å være klar over det. Barn oppdager at tegn og tale står for symboler og objekter, hendelser eller relasjoner. Det kan imidlertid ta lang tid før barnet knekker koden og selv bruker tegn spontant. Etter hvert som barn lærer talespråk, slippes tegnene. Erfaringer viser at barn som blir eksponert for TTT, først begynner å bruke tegn sammen med lyder og ord. De lærer seg å kombinere tegn, tegn med tale og til sist flere ord til små meninger. Selv om barnet har kommet i gang med talen, kan det fortsatt være lettere å lære nye ord via tegn. Det viser seg at tegnforrådet kan vokse forttere enn det talte ord og at tegnene kan være til hjelp i repetisjon og innlæringen av nye begreper og språklige strukturer. Erfaringer fra egen jobb og fra praksisfeltet viser at bruk av TTT for som hjelp i kommunikasjon og som redskap for å stimulere språkutvikling, kan være en god hjelp for mange barn.

I ”Lilla boken om tecken” skriver Anneli Tisell (2009) at tegn har ulik funksjon i barnets utviklingsfaser: Forståelse, kommunikasjon, bygge ordforråd-, språk- og kunnskap. Vi har valgt å bruke Tisells inndeling i følgende framstilling.

*Forståelse*

- å ta i bruk flere sanser for å forstå og bli forstått
- å synliggjøre talespråket ved at tegnene illustrer det vi sier
- å styrke barnets kommunikative utvikling
- lettere å gjenkjenne en bevegelse enn en lyd

*Kommunikasjon*

- det er lettere å utføre tegn enn å tale
- det er lettere å vise barnet et tegn enn å vise hvordan man uttaler et ord
- barnet får en mulighet til å uttrykke seg
- barnet gis tidlig mulighet til kommunikasjon

- å skape kontakt
- å øke forståelsen mellom mennesker fordi mange kan og forstår naturlige tegn økt
- trygghet gjennom å lykkes i kommunikasjonen
- å minske frustrasjoner og dermed være med på å styrke selvfølelsen
- å kunne formidle noe, selv med dårlig artikulasjon
- å sikre en alternativ uttrykksmåte dersom talen ikke kommer

*Bygge ordforråd*

- det er lettere å huske mange tegn enn å huske talelyder
- språkinnlæringen foregår ved bruk av flere sanser; syn, hørsel og taktil sans
- tegn kan sammenlignes med knagger som vi kan henge ordene på
- å tydeliggjøre talen fordi man senker tempoet når man bruker tegn
- tegn gir motorisk støtte i lydproduksjon.
- å forsterke talerytmen

*Bygge språk og kunnskap*

- tegn kan gjøre det lettere for barnet å forstå språkets oppbygging, f.eks. preposisjoner, konjunksjoner og spørreord
- bruk av tegn i undervisning gir større mulighet for å lære og bygge kunnskap
- innlæringen gjøres mer meningsfull og effektiv når man støtter med for ulike begrep og nye emner

Det verserer mange myter knyttet til bruk av Tegn Til Tale. Det kan være at dersom vi bruker tegn til et barn med språkvansker, vil talen bli ytterligere forsinket eller kanskje utebli helt. Et annet argument er at det kun er døve som bruker tegn; barnet hører jo! Hvorfor skal vi gjøre barnet enda mer forskjellig fra andre barn? En annen myte er at det er vanskelig nok å lære norsk, så hvorfor skal barnet lære to språk? Mange argumenterer også med at barnet forstår jo alt som blir sagt, så hvorfor skal man da bruke tegn? Erfaring og forskning tilbakeviser imidlertid disse mytene.

**FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSARBEID**

Erfaringsbasert kunnskap og praksisrelatert kompetanse finner vi mange eksempler på i Nord- Europa. Spesielt de nordiske landene, i tillegg til England og Portugal. I Nord- Amerika er bruk av tegn i spesialpedagogisk arbeid vanlig. Når det gjelder vitenskapelig forskning, finnes det imidlertid ikke mange referanser. Det aller meste av forskningen er rettet mot barn med Down syndrom eller mot vanlige barn og bruk av babytegn.

Når det gjelder forskning omkring babytegn velger vi å vise til den forskningen Linda P. Acredolo og Susan W. Goodwyn viser til i boken ”Baby Tegn – tal med ditt barn før det kan tale” fra 1996. Acredolo og Goodwyn har etter ti år med vitenskapelig erfaring, intervjuer og forskningsprosjekter, kunnet dokumentere at man ved å supplere babyens uttrykk med tegn, forbedret kommunikasjonen, fremmet taleinnlæringen, stimulerte den intellektuelle utviklingen og bidro positivt til selvaktelsen. Foreldrene refererte til økt kommunikasjon, mindre frustrasjon, bedre foreldre-barn relasjon, økt selvillit og stor interesse for bøker. Forskningen viste også at jo flere tegn barnet brukte, desto raskere lærte barnet å snakke. Bruk av babytegn syntes å fremme og tilskynde viktige språklige prosesser. Dette understøttes av den finske forskeren Ulla Peltola. Med Acredolos og Goodwyns forskning som utgangspunkt, startet hun et prosjekt med 14 barn. Målet var å vurdere i hvilken utstrekning barna benyttet tegn, se på relasjonen mellom tegn og tale, hvilke tegn barna brukte og hvor disse var lokalisert. Peltola (2005) fant at peketegn og kroppsnære tegn var de mest brukte. Videre at tegn opptrådte for ordene og at tegn og tale opptrådte simultant i en periode før talen ble den bærende kommunikasjonsformen. Det meste av forskningen omkring bruk av tegn som hjelp i kommunikasjon og som redskap for å stimulere språk-



utvikling tar imidlertid utgangspunkt i barn med Down syndrom. Vi har i denne artikkelen valgt å henvise til de forskere som er mest kjent i Norge; den svenske professoren i spesialpedagogikk og fonetikk Iréne Johansson, professor i logopedi Kaisa Launonen fra Finland og de engelske professorene Sue Buckley og Pat Le Prevost. Deres studier omkring barn med Down syndrom antyder at denne gruppen både oppfatter, forstår og anvender gester, mimikk og manuelle tegn bedre enn det talte ord.

Den svenske professoren Iréne Johansson er i Norge kanskje mest kjent for å ha utviklet Karlstadmodellen. Karlstadmodellen er en helhetlig modell for språkstimulering som strekker seg fra tidlig språkstimulering av nyfødte, til lese- og skriveopplæring i skolealderen (<http://www.Karlstadmodellen.se>).



Fig. 4 Amine sier "Etterpå" (skal vi synge)

Bruk av tegn til tale til barn med språkvansker, er en integrert og viktig del av modellen. På begynnelsen av 80 tallet gjorde Johansson en studie av 58 barn med Down syndrom, fra de var 13- til 27 måneder (Johansson 1987). Samtidig som barna ble eksponert for tegn fra de voksne i barnets nettverk, ble utviklingen av barnas ordforråd analysert. Det viste seg at selv om barna hadde ulike miljømessige betingelser, lærte de tegn i raskere tempo enn de lærte det talte ord.

Ved 21 måneder hadde samtlige barn begynt å bruke tegn spontant og ved studiens slutt brukte selv den "dårligste" taleren flere tegn enn den beste taleren, brukte det talte ord. Iréne Johansson beskriver tegn til tale som "en genväg til talandet". Johansson er i nå gang med et nytt kurskonsept for bruk av tegn som støtte i kommunikasjon og språkutvikling, "Steget Före 1- 5". Konseptet er tar utgangspunkt i hvor det enkelte barns befinner seg i sin språkutvikling. (<http://www.svenskadowndforening.nu> 2009)

Kaisa Launonen ledet i 1988-93 et forskningsprosjekt rundt 36 familier med barn med Down syndrom. Målet var å finne ut om bruk av gester og tegn i samtidighet med tale ville ha effekt på språkutviklingen på kort sikt og samtidig måle langtidseffekten etter to år. Resultatene fra forskningsprosjektet viste at tidlig bruk av tegn gav signifikante og umiddelbare gevinster for barna i forsøksgruppen: og at de positive effektene også vedvarte etter to år. Barna i kontroll-forsøksgruppen brukte flere måter å kommunisere på, de lå foran gruppen både i språklig- og generelt utvikling. Særlig var forskjellene store i forhold til kognitive ferdigheter. Funnene i denne studien kan tyde på at tidlig tegnbruk kan være et viktigbindeledd mellom førspråklig kommunikasjon og over til talespråket. Launonen understreker i sin konklusjon at forskningsresultatene kan tyde på at tidlig og målrettet bruk av manuelle tegn også kan brukes til å forebygge språkproblemer for andre risikogrupper. Dette understøttes i kapittel 2 i TRAS Håndboken (Tidlig Registrering av språkvansker), der bruk av Tegn Til Tale anbefales som en egnet metode i forhold til barn med forsinkelser i sin tidlige språkutvikling.

Sue Buckley, professor og leder ved universitetet i Portsmouth, skriver i sin artikkel (1995): "Why do we encourage parents to use signing with their babies?" at hun har anbefalt bruk av

tegn for å fremme språkutviklingen til hundrevis barn med Down syndrom, helt siden hun tidlig på 80 tallet kom i kontakt med Pat Le Prevost. Prevost var på den tiden i gang med en casestudie om bruk av tegn til et barn med Down syndrom (Le Prevost 1983) Resultatene fra Prevosts forskning samsvarte med Buckleys egen studie basert på 15 barn med Down syndrom i perioden fra 1980 til 1983.

I april 2008 initierte The Sara Duffin Center ved Sue Buckley et nytt forskningsprosjekt basert på 40 familier med barn med Down syndrom i alderen 18-42 måneder. Forskningsprosjektet skal blant annet ha fokus på sammenhengen mellom bruk av tegn og utvikling av tale (<http://blogs.downsed.org/suebuckleyfund/2008/04/new-research-pr.html>). Resultatene fra forskningen forventes å tilføre oss ny og oppdatert kunnskap og innsikt.

## Å MØTE OG MESTRE EN FRAMTID

Vår erfaring som rådgivere, er at selv om bruk av TTT er anbefalt av sakkyndig innstans og nedfelt i barnets individuelle opplæringsplan (IOP), foregår tiltaket ofte sporadisk, synes lite tilfredsstillende og målrettet. Det kan synes om det er en barriere å skulle "snakke med hendene" og nesten uoverkommelig både å lære seg og å bruke tegn i hverdagen. Personalet har ofte for lite kunnskap om hva TTT er og hvorfor barnet har behov for tegn støtte. En annen demotiverende faktor er at det kan ta lang tid før barnet begynner å bruke tegn spontant, altså til man ser resultater av den innsatsen man legger ned. Undersøkelser fra blant annet Sverige viser det samme (Rydemann 2006).

At et barn har behov for tegn i sin kommunikasjon stiller store krav til foreldre og det nære nettverket og personalet i barnehage og skole. Det kan synes som om de som ikke ønsker å lære tegn får lov til å la være, selv om det er et pedagogisk tiltak rundt ett eller flere barn.

Hvilke/hvem sine behov vektlegges og tas hensyn til da?

Tegnkompetansen hos voksne må i likhet med talespråkkompetansen ligge foran barnet dersom den voksne skal kunne fungere som god språkmodell. Dersom bruk av TTT for barn med kommunikasjons- og språkvansker skal gi resultater, må metoden løftes fram og tas seriøst. Derfor bør pedagogiske utdanningsinstitusjoner som for eksempel førskolelærerutdanningen, få større fokus bruk av Tegn Til Tale.

Mange barn og unge vil aldri kunne benytte talen som kommunikasjonsform. I Norge teller denne gruppen ca 16000 personer. Ca. 6480 av dem er barn i alderen 1 – 18 år (Representantforslag nr. 72 2008 – 2009). Det er nylig utarbeidet et representantforslag fra stortingsrepresentantene Ine Marie Eriksen Søreide m.fl., om å styrke rettighetene til barn, unge og voksne med kommunikasjonsvansker, hvor de synliggjør et behov for endringer i opplæringsloven.

Det handler fremfor alt at barn skal mestre morgendagen og møte en framtid.

*Det jeg hører, det glemmer jeg.*

*Det jeg ser, det husker jeg.*

*Det jeg gjør,*

*Det forstår jeg.*

*Confucius 551 - 479 f.Kr.*

#### Litteratur

Acredolo, L. & Goodwyn, S. 1996. Baby Signs. How to talk to your baby before it can talk. Chicago: Contemporary Books.

Braaland, N. 1993. Tegn Til Tale – en vei til talespråket. Oslo: Universitetsforlaget AS

Buckley, S. 1995. Why do we encourage parents to use signing with their babies? Portsmouth: Down´s syndrome Trust. Newsletter March 1995.

Søreide, I. M. E et.al. 2008 – 2009 Representantforslag Dokument nr. 8:72 <http://www.stortinget.no>

Hansen, B. 1979. Total kommunikasjon. København: Døves Center for Total Kommunikation.

Horn, E., Espenakk, U. m.fl. 2003. TRAS Håndbok Stavanger: Aase Grafiske as.

Ingemarsson, M. m.fl. 1997. Lokal kompetanseheving og nettverksbygging i Tegn Til Tale. Alta: StatpedNord avd. Finnmark (Tidligere Sandfallet- og Nordnorsk kompetansesenter)

Johansson, I. 2001 Språkutvikling hos barn med språkvansker 1. Performativ kommunikasjon. Klepp: Info Vest forlag.

Johansson, I. 2001 Språkutvikling hos barn med språkvansker 2. Ordstadiet. Tekstbok. Klepp: Info Vest forlag.

Johansson, I. 1987. Tecken – en genväg till tal Umeå universitet: Publ. nr. 28, avd. för fonetik.

Johansson, I. 2009 Karlstadmodellen. Bakgrund - Språkträning i dagligt liv <http://karlstadmodellen.se>

Johansson, I. 2009 Steget Före 1 – 5 <http://www.svenskdownforeningen.nu>

Launonen, K. 1996. Enhancing Communication skills of Children with Down Syndrome: Early Use of Manual Signs. London: Whurr Publisher Ltd.

Løkken, E. P. 2003 Hovedfagoppgave i sosialantropologi ”Karameller for Kristus” <http://kilden.forskningsradet.no>

Pentola, U. 2005. Tecken som stöd i hörande barns tidliga språktillägnade. Gävle: Tionde Nordiska Barnspråksymposiet, Högskolan i Gävle.

Prevost, P. L. 1995. Signing. How to use sign to improve your child´s language development. Down´s syndrome Trust. Newsletter March 1995.

Rydemann, B. 2006. Teckenkommunikation i förskola [http://www.bittech.se/Teckenkommunikation\\_1990.pdf](http://www.bittech.se/Teckenkommunikation_1990.pdf)

Skelly, M. 1979. Amer-Ind Gestural Code. Based on Universal American Indian Hand Talk. New York: Elsevier North Holland, Inc.

Tisell, A. 2009 ”Lilla boken om tecken” Lidingö: Hatten Forlag AB